Suomen Pankin nousevien
talouksien tutkimuslaitos (BOFIT)
Juuso Kaaresvirta

10.11.2022
SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

Suomen Kiina-riippuvuudesta

- **Kiina on tärkeä toimija maailmantaloudessa ja selvästi suurin viejä. Koko maailman, myös Suomen, Kiina-riippuvuus on suurta.**
- **Kiinassa tuotetaan hyödykkeitä hyvin laajalla skaalailla ja maa on monissa kriittisissä tuotteissa yksi maailman suurimmista tuottajista. Näitä ovat mm. lääkkeiden vaikuttavat osat, aurinkopaneelit, tietyt kriittiset raaka-aineet ja kemikaalit.**
- **Kiina-riippuvuuden vähentämiseen laajasti ei ole helppoja keinoja. Kriittisten tuotteiden osalta tuotantoa voi olla järkevää saada hajautettua pois Kiinasta.**
- **On tärkeää pitää huolta nykyisistä vahvuuksistamme, sillä etenkin teknologiassa Kiinasta on tulossa yhä kovempi kilpailija.**

1 Yleiskuva

Kiina on suuri toimija maailmantaloudessa. Se on maailman toiseksi suurin talous ja selvästi suurin kauppamahti 15 prosentin osuudella maailman tavaraviennistä. Suuren pitkään jatkuneen vaihtotaseen ylijäämän myötä maahan on kertynyt merkittävää ulkomaista varallisuutta, joka on kanavoitunut etenkin valuuttavarantoon sekä suorina sijoituksina ja lainanantona ulkomaille. Kiina on maailman tuotantoketjuissa keskeinen toimija. Lähes kaikki suuret kansainväliset yritykset toimivat Kiinassa, käyvät kauppaa sen kanssa tai hyötyvät välillisesti Kiinan nopeasti kasvaneesta taloudesta. Kauppasota ja muut suurvaltajännitteet eivät ole hetkauttaneet Kiinan asemaa, vaan maan vienti länsimaihin on kasvanut vahvasti viime vuosina, eivätkä kansainväliset yhtiöt ole merkittävissä määrin siirtäneet toimintaansa pois Kiinasta. Kuluvan vuoden aikana Kiinan edelleen jatkuvat koronarajoitukset, politiikkaan liittyvä epävarmuus, heikentyneet kasvunäkymät (ks. liite, BOFIT Kiina-ennuste 2022–2024), Venäjän hyökkäyssota ja sitä seuranneet lännen reaktiot ovat saaneet monet Kiinassa toimivat yhtiöt kuitenkin pohtimaan Kiina-liiketoimintaan liittyviä riskejä sekä ja tulevia investointeja.

Suomen Kiina-riippuvuuden tarkka määrittäminen on äärimmäisen vaikeaa, mutta on selvää, että se on suurta – kuten muunkin maailman. Suurimmat riippuvuutemme vaikuttavat liittyvän tavaratuontiin, josta Saksan ja Ruotsin jälkeen kolmanneksi eniten (9 %) tulee Kiinasta. Kuluttamastamme arvonlisästä Kiina kattaa 4. suurimman osan Saksan, Ruotsin ja Yhdysvaltojen jälkeen. Kiina on monille suomalaisille yhtiöille tärkeä markkina. Viennin arvosta vajaa 5 % suuntautuu Kiinaan ja suomalaisten Kiinassa toimivien yhtiöiden liikevaihto oli 13 mrd. euroa vuonna 2020. Arvonlisäperusteisesti mitattuna Kiinan osuus on vielä hieman suurempi, noin 8 % ulkomailla kulutetusta

suomalaisesta arvonlisästä. Osuus on samaa luokkaa Ruotsin ja Saksan kuluttama suomalainen arvonlisä mutta pienempi kuin Yhdysvaltojen.

Kiinalaisyhtiöiden suorat sijoitukset Suomeen ovat Euroopan mittakaavassa suuria, mutta valtaosan sijoituksista kattaa kaksi suurta kiinalaisyhtiöiden yrityskauppaa (Supercell ja Amer Sports -yhtiöt). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa toimii noin 40 tytäryhtiötä, joiden perimmäinen omistaja on kiinalainen yhtiö. Määrä on pieni. Ulkomaisten suorien sijoitusten valvontaa on tiukennettu viime vuosina. Suomessa tätä hoitaa TEM. Suomen rahoitussektorin suorat Kiina-riippuvuudet arvioidaan maltillisiksi.

2 Tuonti-riippuvuus

Suomen Kiina-riippuvuus on erilaista kuin Venäjä-riippuvuutemme ennen tämän hyökkäystä Ukrainaan. Kun Venäjä-riippuvuutemme keskiössä oli energia, jota on mahdollista saada muualtakin maailmasta, Kiinasta tuodaan hyvin laaja kirjo erilaisia tuotteita kuten sähkö- ja elektroniikkatavaroita, koneita, tekstiilejä ja vaatteita, metalleja ja kemianteollisuuden tuotteita. Keskeisissä tuontierissä ei myöskään ole kotimaista tuotantoa, ainakaan paljoa. Esimerkiksi kannettavista tietokoneista 2/3 kirjautui tuonniksi Kiinasta ja sähköbusseista yli 90 % tuli viime vuonna Kiinasta. Tilastokeskuksen mukaan tavarakauppaa Kiinan kanssa harjoittaa Suomessa 12 500 yritystä, joista reilu 5000 käy kauppaa yli 12 000 eurolla vuodessa.

Koronapandemian sotkettua kansainvälisiä tuotantoketjuja pahasti alkuvuonna 2020 keskustelu kriittisistä riippuvuuksista sai vauhtia. EU:ssa on määritelty kriittisiä hyödykkeitä, joissa olemme riippuvaisia muusta maailmasta. Kiina on lähes kaikissa vahva toimija. Kiina tuottaa myös sellaisia tuotteita, joita ei ole keskipitkällä aikavälillä mahdollista saada mistään muualta maailmasta kuten harvinaisia maametalleja. Usein nämä tulevat Suomeen jonkun laitteen mukana (esim. älypuhelin), eivätkä näin kirjaudu tilastoihin harvinaisena metallina. Vaikka nykyisin maametalleja kaivetaan myös joissakin muissa maissa kuten Australiassa, maametallimalmien jalostus teollisuuden käyttöön on lähes yksinomaan Kiinassa. Muissakin EU-tasolla kriittisiksi nähdyissä tuotteissa Kiina on erittäin vahva toimija. Lääkkeiden vaikuttavia komponentteja valmistetaan runsaasti Kiinassa (ja Intiassa), josta ne tuodaan Eurooppaan, jossa valmis lääke valmistetaan ja tuodaan Suomeen. Kiina on maailman johtava tuottaja tai niiden joukossa mm. akuissa, aurinkopaneeleissa, joissain kemikaaleissa, kyberturvateknologian laitteissa ja puolijohteissa (pl. edistyneimmät sirut). On huomion arvoista, että Kiina on erittäin suuri toimija uusiutuvan energian ratkaisuissa.

Suomen Pankin nousevien
talouksien tutkimuslaitos (BOFIT)
Juuso Kaaresvirta

10.11.2022
SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

3 Mitä voidaan tehdä?

Kysymys on vaikea. Kiina-riippuvuuden vähentämiseen ei ole helppoja keinoja. Kauppaa Kiinan kanssa tuskin voidaan yhtäkkiä kokonaan lopettaa. Maailmasta ei löydy riittävästi korvaavaa tuotantokapasiteettia ja sen luominen muualle vaatisi vuosien, ehkä vuosikymmenten valtavat investoinnit. Samalla tuotannon siirtäminen lisäisi kustannuksia ja nostaisi hintoja sekä samalla vähentäisi hyvinvointia.

1) Lievittäminen

Yleisellä tasolla yksi pitkän aikavälin keino lievittää Kiina-riippuvuuksia on kaupankäyntiedellytysten parantaminen muiden maiden kanssa. Kauppasopimukset ovat tässä keskiössä ja niitä onkin viety eteenpäin. Muutamat mahdollisesti tärkeät sopimusneuvottelut (Indonesia, Thaimaa, Filippiinit ja Malesia) ovat kesken ja osa niistä vaikuttaa olevan jumissa. Sopimusten avulla luodaan yrityksille kannustimia lisätä kaupankäyntiä ja toimintaa Kiinan ulkopuolella. Osaltaan tätä vauhdittaa edellä mainittu Kiinan oman liiketoimintaympäristön hankaloituminen.

Kriittisten tuotteiden osalta tuotannon lisääminen Euroopassa, samanmielisissä maissa tai hajautetusti monissa maissa Kiinan ulkopuolella voi olla järkevää. Kriittisten raaka-aineiden osalta Suomi on moneen muuhun maahan nähden poikkeuksellisessa asemassa, sillä meillä on maaperässä joitain kriittisiä raaka-aineita ja joidenkin osalta kaivostoimintaa (esim. koboltti) tai jalostustoimintaa (esim. germanium). On mietittävä, voidaanko kriittisten raaka-aineiden kaivos- ja jalostustuotantoa lisätä Suomessa. Kriittisten metallien kierrätystä pitäisi pyrkiä parantamaan, mikä vaatinee vielä paljon kehitys-, ehkä myös tutkimustyötä. Samoin voi olla hyödyllistä tukea vaihtoehtoisten materiaalien kehittämistä ja tutkimusta.

2) Nykyisten vahvuuksien ylläpitäminen

Kiina panostaa vahvasti teknologiseen kehitykseen tekoälystä sähköautoihin, telekommunikaatioon ja vihreään energiaan sekä monilla muilla ”tulevaisuuden aloilla”. Maasta on tulossa teknologiassa yhä vahvempi toimija. Tähän pitää pystyä vastaamaan lisäämällä julkisia T&K-panostuksia ja tarjoamalla yrityksille kannustimia lisätä niitä. Samalla on huolehdittava siitä, että lännen rooli kansainvälisten standardien asettajana säilyy. Kiina aikoo haastaa tätä asemaa toden teolla seuraavan vuosikymmenen aikana.

Kiinasta keskustellaan tällä hetkellä paljon. Keskustelua ja Kiina-tietoisuuden laajentamista on syytä ylläpitää, jotta yrityksillä on riittävästi tietoa maahan liittyvistä riskeistä ja ne pystyvät ottamaan riskit huomioon toiminnassaan.

Suomen Pankin nousevien
talouksien tutkimuslaitos (BOFIT)
Juuso Kaaresvirta

10.11.2022
SP/FIVA-EI RAJOITETTU

Julkinen

Liitteet	BOFIT Kiina-ennuste 2022–2024
Jakelu	Tulevaisuusvaliokunta
Tiedoksi	Kirjaamo